

УДК 784.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-17>

Валентина МАТЮШЕНКО-МАТВІЙЧУК,

orcid.org/0000-0003-0034-0227

Заслужена артистка України,

викладач кафедри камерного співу

Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського,

викладач кафедри мистецтва співу

Академії мистецтв імені Павла Чубинського

(Київ, Україна) valentinaa@ukr.net

ДИВОВИЖНІСТЬ ТАЛАНТУ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ГАЛИНИ СУХОРУКОВОЇ У ПРОСТОРІ УКРАЇНСЬКОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА (ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

В статті йдеться про унікальне вокальне мистецтво, що є передачею почуттів людини, її душевного стану. Разом із тим воно здатне торкатися духовного, внутрішнього світу слухачів, багатьох людей, передаючи авторське втілення змісту вокально-музичних текстів. Мистецтво співу – особлива культурна ланка, яку не можна уявити як щось однаково загальне. Воно є унікальним завдяки таланту особистості, таланту, що надається людині при народженні... Саме такою талановитою співачкою і педагогом була моя наставниця по життю і мистецтву – Галина Станіславівна Сухорукова. Нажаль, бракує наукових статей щодо творчості та педагогічних надбань цієї унікальної постаті української вокальної культури ХХ століття, тому стає актуальною потреба написати про цю прекрасну співачку, чудового педагога, Заслужену артистку УССР у науковій збірці. Мета даної статті – описати життєвий і творчий шлях української камерної співачки, професора Київської консерваторії Галини Станіславівни Сухорукової. У роботі використано методи: аналізу архівних джерел, узагальнення спогадів особистого спілкування авторки даної статті (учениці Г. Сухорукової) із своїм вокальним педагогом. 24 березня 2023 року виповнюється 100 років від дня народження прекрасної співачки, чудового педагога, Заслуженої артистки УССР, Галини Станіславівни Сухорукової. Враховуючи досвід особистого знайомства та спілкування авторки даної статті з Г. Сухоруковою, у статті розглянуто деякі моменти з її творчого, педагогічного та життєвого шляху. Галина Станіславівна була дуже інтелігентною, спокійною, доброзичливою та приязною людиною. Часто ми займалися в неї вдома і після уроку довго спілкувалися. Опрацювавши джерела, які опубліковано, архівні матеріали, дійдено висновку, що особистість Галини Станіславівни Сухорукової є неперевершеним скарбом української вокальної культури ХХ століття. Її методика навчання вокалу, творчість, життєвий шлях потребують детального наукового вивчення.

Ключові слова: Галина Станіславівна Сухорукова, Київська консерваторія, Київська філармонія, вокальне мистецтво.

Valentyna MATIUSHENKO-MATVIICHUK,

orcid.org/0000-0003-0034-0227

Honored Artist of Ukraine,

Lecturer at the Chamber Singing Department

Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music,

Lecturer at the Art of Singing Department

Pavlo Chubynsky Academy of Arts

(Kyiv, Ukraine) valentinaa@ukr.net

THE AMAZING TALENT AND PEDAGOGICAL SKILL OF HALINA SUKHORUKOVA IN THE SPASE OF UKRAINIAN VOCAL ART (FOR THE 100-TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH)

The article is dedicated to a unique vocal art, which is the transmission of human feelings, the state of mind. At the same time, it is able to touch the spiritual, inner world of the listeners, many people, conveying the author's embodiment of the vocal content and musical texts. The art of singing is a special cultural link that cannot be imagined as something equally general. It is unique due to the talent of the individual, the talent that is given to a person at birth... Galina Stanislavivna Sukhorukova was very talented singer and teacher, my mentor in life and art. Unfortunately, there is a lack of scientific articles on the creativity and pedagogical heritage of this unique figure of the Ukrainian vocal culture of the XX-th century, so there is an urgent need to write about this beautiful singer and excellent teacher, Honored

Artist of the Ukrainian Soviet Social Republic in a scientific collection. The purpose of this article is to describe the life and creative path of the Ukrainian chamber singer, professor of the Kyiv Conservatory – Galina Stanislavivna Sukhorukova. Such methods were used in this work: analysis of archival sources, generalization of memories, author's personal communication with her vocal teacher (Valentyna Matiushenko-Matviichuk was a student of G. Sukhorukova). The 100-th anniversary of the birth of beautiful singer, wonderful teacher, Honoured Artist of the Ukrainian Soviet Social Republic, Galina Stanislavivna Sukhorukova is marked on the March 24-th 2023. Taking into account the experience of personal acquaintance and communication of the author of this article with G. Sukhorukova, the research considers some points from her creative, pedagogical and life path. Galina Stanislavivna was a very intelligent, calm, benevolent and friendly person. We often practiced at her house and talked for a long time after the lesson. After processing published sources and archival materials, we came to the conclusion that the personality of Galina Stanislavovna Sukhorukova is an unrivalled treasure of Ukrainian vocal culture of the XX-th century. Her method of vocal training, creativity, and life path require their detailed scientific study.

Key words: Halyna Stanislavivna Sukhorukova, Kyiv Conservatory, Kyiv Philharmonic, vocal art.

Постановка проблеми. Мистецтву українського вокального співу науковці приділяють достатньо уваги. Унікальне вокальне мистецтво є передачею почуттів людини, її душевного стану. Разом з тим воно здатне торкатися духовного, внутрішнього світу слухачів, багатьох людей, передаючи авторське втілення змісту вокально-музичних текстів. Мистецтво співу – особлива культурна ланка, яку не можна уявити як щось однаково загальне. Воно є унікальним завдяки таланту особистості, таланту, що надається людині при народженні... Саме такою талановитою співачкою і педагогом була моя наставниця по життю і мистецтву – Галина Станіславівна Сухорукова. Нажаль, бракує наукових статей щодо творчості та педагогічних надбань цієї унікальної постаті української вокальної культури ХХ століття, тому стає актуальною потреба написати про цю прекрасну співачку, чудового педагога, Заслужену артистку УССР у науковій збірці.

Аналіз досліджень. 24 березня 2023 року виповнюється 100 років від дня народження прекрасної співачки, чудового педагога, Заслуженої артистки УССР, Галини Станіславівни Сухорукової. Про Г. Сухорукову написано невеличку статтю у Вікіпедії України (Українська Вікіпедія, 2018), педагогічному методу професорки Сухорукової присвячено дослідження І. Белової (Белова, 2013). Згадують її камерну професійність у своїх монографіях В. Г. Антонюк (Антонюк, 1999) та Т. М. Михайлова (Михайлова, 1970). Ще за життя співачки, у радянському виданні було написано статтю Ю. Малишева (Малишев, 1960). Щоб увічнити свого педагога, чуйну людину та чарівну жінку, авторка даної статті вважає за потрібним вивчення її життя та творчості у ХХІ столітті.

Мета даної статті – описати життєвий і творчий шлях української камерної співачки, професора Київської консерваторії Галини Станіславівни Сухорукової.

Виклад основного матеріалу. У роботі авторкою даної статті було використано методи: аналізу архівних джерел, узагальнення спогадів

особистого спілкування (учениці Г. Сухорукової – В. Матюшенко-Матвійчук) із своїм вокальним педагогом. Враховуючи досвід особистого знайомства та спілкування з Галиною Станіславівною Сухоруковою, розглянемо деякі моменти з її творчого, педагогічного та життєвого шляху. Галина Станіславівна була дуже інтелігентною, спокійною, доброзичливою та приязною людиною. Часто ми займалися в неї вдома і після уроку довго спілкувалися. Особисто від неї я (прим. авторка – Валентина Матюшенко-Матвійчук) чула розповіді про її дитинство, батьків, навчання, знайомство та спілкування з відомими особистостями, композиторами, співаками, диригентами.

Народилася вона у Запоріжжі. Дітей в сім'ї виховувала гувернантка-німкеня, саме вона навчила маленьку Галинку гри на роялі. У мамі Галини Станіславівни було чудове лірико-драматичне сопрано. І хоча професійно вона не вчилася співати, виступала в приватному оперному театрі, виконувала одні й ті самі партії з Оксаною Петрусенко, також її партнером по сцені був відомий баритон Михайло Гришко (Лисенко, 1997, с. 294). Саме там, в оперному Єлисаветградському театрі, її почув батько Галини Станіславівни, він був на той час начальником політуправління армії Будьонного, і вони познайомилися. Нажаль, пізніше, у 1937 році, він був розстріляний і мама виховувала дітей сама.

Коли сім'я проживала у Харкові, мама Галини Станіславівни працювала у дитячій колонії ім. Дзержинського, на той час начальником колонії був Антон Макаренко (Лисенко, 1997, с. 294). Він часто заходив до них у гості, завжди дарував дітям велику коробку цукерок, розповідав цікаві історії, які з захопленням слухали і дорослі, і діти. Вже у дорослому віці Галина Станіславівна зрозуміла, що він був закоханий у її маму, але оскільки був одружений, залишився для неї другом.

Зі шкільного віку своє життя Галина Сухорукова хотіла зв'язати із фізикою, от такою далекою від музики спеціальністю. Але розпочалася

Вітчизняна війна, сім'ю евакуювали до Челябінську, і щоб не втрачати час, вона вступила до медичного інституту (Лисенко, 1997, с. 294).

Так склалося, що в тому домі, де проживали Сухорукови в той час, тимчасово знаходилося музичне училище і Галина інколи підіграла і підспівувала своїй подрузі, яка навчалася там співу. Якось її почула викладач подруги і порадила вступати на музичний відділ. Так, паралельно з медичним вузом, Галина Сухорукова почала навчатися у музичному училищі.

Після закінчення війни вона переїхала до Києва, вирішивши вступати до консерваторії. Як вона казала, тоді приймали всіх, хто приходив і казав «Добрий день!» (Михайлова, 1970, с. 110). Згадувала, що місто було зруйноване, зима була дуже важкою, в гуртожитку, де жили студенти, було так холодно, що прямо на них спали пацюки і грілися.

Галині Станіславівні пощастило потрапити до консерваторії до класу відомого педагога Клари Ісаївни Брун (вихованки Віденської консерваторії, солістки Київської опери), вона її остання випускниця (Рожок, 2004).

У своїх спогадах, які отримав Віктор Остафійчук (Остафійчук, 2022), Галина Станіславівна згадує свої студентські роки. На четвертому курсі, студенти долучалися до роботи над оперними виставами у Оперній студії. Була призначена постановка опери Римського-Корсакова «Майська ніч» у перекладі українською. Галина Сухорукова виконувала в цій постановці одну із головних ролей – Ганну. У своїх спогадах вона згадувала цю постановку досить детально: «Для мене це було великою вдачею, адже працювати з досвідченим вокалістом (на роль Левка був запрошений соліст Київського оперного театру Віктор Борищенко) – гарна школа. Вистава була складною, з великою кількістю діючих осіб, з хором, але атмосфера постановки була настільки творчою і цікавою, що кожен з нас, у міру своїх можливостей, за допомоги педагогів створював той образ, який найбільше пасував сюжету опери» (Остафійчук, 2022). Диригентом вистави був Веніамін Савелійович Тольба і Галина Станіславівна з захопленням розповідала про співпрацю з ним: «Я співала з великою кількістю диригентів у своїх сольних концертах з оркестром, але нічого подібного більше не зустрічала. Кожна вистава, яка виходила з рук Тольби була філігранно відшліфована, ніякої халтури: все на самому високому рівні!» (Остафійчук, 2022). Вистава пройшла з величезним успіхом і керівництво Радіокомітету вирішило зробити запис опери на радіо.

Після закінчення консерваторії, Галина Сухорукова стала солісткою Київської філармонії, де працювала 12 років (ЦДАМЛМ, Ф. 915. Оп. 1). Тоді ж почалася її дружба та співпраця з Зоєю Єфімівною Ліхтман, яка тривала довгі роки.

В 1956 році Галина Станіславівна зайняла друге місце на Всесоюзному конкурсі вокалістів, Перше було присуджене Георгу Отсу. Все життя потім вона зберігала телеграму з привітанням від Григорія Верьовки, з яким багато співпрацювала. У 1957 році на декаді українського мистецтва в Москві їй особисто акомпанував Платон Майборода. Була знайома з Юлієм Мейтусом і часто він радився з нею при написанні своїх солоспівів, виступала в концертах з Борисом Лятошинським і спеціально для неї він зробив оркестровки деяких своїх творів. До речі, чимало українських композиторів доручали перше виконання своїх творів саме Галині Сухоруковій (ЦДАМЛМ, Ф. 915. Оп. 1).

Була знайома і виступала з Іваном Козловським. Фрагмент запису з такого концерту у супроводі капели бандуристів можна послухати у записі наживо 1954 року (Козловський, 1954).

Коли Галина Станіславівна перейшла працювати до «Укрконцерту», вона об'їздила з гастролями весь Радянський Союз, співала в найпрестижніших залах Ленінграду, Москви, Таллінна, Риги. Їздила з концертами до Польщі, Чехословаччії, Фінляндії, Німеччини, Китаю, В'єтнаму (ЦДАМЛМ, Ф. 504. Оп. 2. Спр. 20).

У 1960 році, за видатні заслуги, Галина Сухорукова стала першою камерною співачкою, яка отримала звання Заслуженої артистки.

Працюючи над величезною кількістю сольних програм і концертів, Галина Станіславівна все ж знаходила час викладати на кафедрі сольного співу у консерваторії. Спочатку, як погодинник, а згодом, після закінчення сольної кар'єри, на постійному місці роботи. Все життя вона дуже вимогливо відносилася до себе, як до співачки так і як до педагога. Весь час багато працювала над своїм голосом, щоб виконувати складні камерні та оперні твори. Вдосконалювала техніку, у викладанні спиралася як на свій особистий досвід, так і на вивченні опису уроків відомих майстрів Ламперті, Джиральдоні, Еверарді, Мазетті. Коли відомий американський піаніст Вен Клайберн надіслав до Ленінградської консерваторії записи великих італійських співаків, Галина Станіславівна та Зоя Єфімівна переслухали їх всі, оскільки в ті часи такі платівки неможливо було дістати (Гнидь, 2002).

Школа Галини Сухорукової, її методика викладання спиралася першочергово на роботу над технікою звуку. Вона приділяла основну увагу

диханню, опорі звуку, співі на вдиху, відкритому горлі, розкнутості нижньої щелепи та корінню язика, чіткій дикції, на вільному звучанні природного тембру. Завжди вважала, що спочатку треба навчити фізіологічній зручності, технічній розкнутості. «Кожен студент унікальний, і майстерність педагога в тому і полягає, щоб уловити ці особливості і дати їм зазвучати» (Белова, 2003, с. 79) – говорила вона. Паралельно з технікою в класі починалася робота над музикальністю, емоційністю, вихованням смаку та інтелекту, вивчення стилістики різних жанрів. Навчала не наслідувати, а знаходити себе.

Цілу плеяду відомих співаків, учнів Галини Станіславівни ми можемо слухати у всьому світі. Це Народні артисти Валентин Пивоваров, Ярослав Гнатюк (проживає в Канаді), Тарас Штонда, Заслужені артисти Кузьміна Тетяна, Ольга Микитенко (зараз співає у Німеччині), Людмила Зюбіна – живе і працює в Іспанії, Вікторія Маяфатова – Чехія (Рожок, 2004), її ім'я було внесено в європейський реєстр кращих виконавців партії Азучени, Кармен, Еболі і Далілі, Петро Коваль, який був викладачем нашої кафедри і багато

інших. Авторка даної статті дуже щаслива, що теж мала змогу навчатися у Галини Станіславівни Сухорукової.

До останніх днів свого життя Галина Станіславівна займалася зі своїми учнями і ми часто зверталися до неї за порадами.

Галина Сухорукова була надзвичайно обдарованою. Небагатьом відомо, що окрім музики та педагогіки, вона також займалася малюванням. І хоч не навчалася професійно, але її картини були дуже талановитими.

Висновки. Отже, підсумовуючи все, про що йшлося вище, вивчені джерела, архівні документи, опубліковані та особисті спогади авторки даної роботи, дійдено висновку, що особистість Галини Станіславівни Сухорукової є неперевершеним скарбом української вокальної культури ХХ століття. Її методика навчання вокалу, творчість, життєвий шлях потребують детального наукового вивчення. Авторці даної статті вдалося розповісти тільки декілька сторінок про свого педагога, Заслужену артистку УССР, чудову співачку, талановитого педагога, прекрасну людину – Галину Станіславівну Сухорукову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академія музичної еліти : історія та сучасність / редкол.: В. І. Рожок та ін. Київ: Музична Україна, 2004. 512 с.
2. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. Київ : Українська ідея, 1999. 168 с.
3. Белова І. Основні риси педагогічного методу професора Галини Сухорукової. *Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського*. Вип. 86 : *Історія в особистостях. До 100-річчя Київської консерваторії*. 2013. С. 77-88.
4. Гнидь Б. П. Виконавські школи України : Кафедра сольного співу НМАУ ім. П. І. Чайковського, (1971–2001). Київ : НМАУ, 2002. 96 с.
5. Козловський І., Сухорукова Г. у супроводі Капели Бандуристів п/к О.Міньківського «Ой, дівчино, шумить гай» *Запис наживо, Київ, 1954*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fjeyhUk7Abc> (дата звернення: 21.03.2023).
6. Лисенко І. Сухорукова Галина Станіславівна. *Словник співаків України*. Київ : Рада ; Джерзі ситі : М. П. Коць, 1997. 502 с.
7. Малишев Ю. Галина Сухорукова. *Радянська музика*. 1960. № 6. С. 134-135.
8. Мейтус Ю. Ентузіаст камерного співу. *Радянська музика*. 1963. №5. С. 157.
9. Михайлова Т. М. Виховання співаків у Київській консерваторії : хронологічний огляд з 1863 по 1963 рік. Київ : Музична Україна, 1970. 128 с.
10. Міністерство культури УРСР Київська державна філармонія. *ЦДАМЛМ України* (Центр. держ. архів-музей літератури та мистецтв України). Ф. 915. Оп.1.
11. Місцевий комітет профспілки працівників культури Українського гастрольно-концертного об'єднання "Укрконцерт". *ЦДАМЛМ України* (Центр. держ. архів-музей літератури та мистецтв України). Ф. 504. Оп.2. Спр.20.
12. Сухорукова Галина Станіславівна. Вікіпедія. 2018. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%93%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0 (дата звернення: 21.03.2023).
13. Ostafeychuk Viktor. Спогади Галини Сухорукової. 2022. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid028HKsGtXLmbspCcatavVKbJ8QvUvSXA7rHT4WeNTvU53sWZmxFC7gRBnxEVL&id=100001987495039 (дата звернення: 09.03.2023).

REFERENCES

1. Akademia muzychnoi elity : istoriia ta suchasnist [Academy of the musical elite: history and modernity] / redkol.: V. I. Rozhok ta in. Kyiv: Muzychna Ukraina, 2004. 512 s. [in Ukrainian].
2. Antoniuk V. H. Ukrainska vokalna shkola: etnokulturolohichniy aspekt [Ukrainian vocal school: ethnocultural aspect]: monohrafiia. Kyiv : Ukrainska idea, 1999. 168 s. [in Ukrainian].
3. Bielova I. Osnovni rysy pedahohichnoho metodu profesora Halyny Sukhorukovoi [The main features of the pedagogical method of Professor Halyna Sukhorukova]. Naukovyi visnyk NMAU im. P.I.Chaikovskoho. Vyp. 86 : Istoriia v osoby-stostiakh. Do 100-richchia Kyivskoi konservatorii. 2013. S. 77-88. [in Ukrainian].
4. Hnyd B. P. Vykonavski shkoly Ukrainy : Kafedra solnoho spivu NMAU im. P. I. Chaikovskoho, (1971–2001) [Performing schools of Ukraine: Department of solo singing of the Ukrainian State University named after P. I. Tchaikovsky, (1971–2001)]. Kyiv : NMAU, 2002. 96 s. [in Ukrainian].
5. Kozlovskiy I., Sukhorukova H. u suprovodi Kapely Bandurystiv p/k O.Minkivskoho «Oi, divchyno, shumyt hai» [G. Sukhorukova accompanied by the Bandurist Chapel of O. Minkivskiy "Oh, girl, the grove is noisy"] Zapys nazhyvo, Kyiv, 1954. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fjeyhUk7Abc> (data zvernennia: 21.03.2023) [in Ukrainian].
6. Lysenko I. Sukhorukova Halyna Stanislavivna. Slovnyk spivakiv Ukrainy [Sukhorukova Galina Stanislavivna. Dictionary of singers of Ukraine]. Kyiv : Rada ; Dzherzi syti : M. P. Kots, 1997. 502 s. [in Ukrainian].
7. Malyshev Yu. Halyna Sukhorukova. *Radianska muzyka*. 1960. № 6. S. 134-135. [in Ukrainian].
8. Meitus Yu. Entuziast kamernoho spivu [Enthusiast of chamber singing]. *Radianska muzyka*. 1963. №5. S. 157. [in Ukrainian].
9. Mykhailova T. M. Vykhovannia spivakiv u Kyivskii konservatorii : khronolohichniy ohliad z 1863 po 1963 rik [Education of singers at the Kyiv Conservatory: a chronological review from 1863 to 1963]. Kyiv : Muzychna Ukraina, 1970. 128 s. [in Ukrainian].
10. Ministerstvo kultury URSR Kyivska derzhavna filarmoniiia. TsDAMLM Ukrainy (Tsentr. derzh. arkhiv-muzei literatury ta mystetstv Ukrainy) [Central State Archive-Museum of Literature and Arts of Ukraine]. F. 915. Op.1. [in Ukrainian].
11. Mistsevyi komitet profspilky pratsivnykiv kultury Ukrainskoho hastrolno-kontsertnoho obiednannia "Ukrkontsert". TsDAMLM Ukrainy (Tsentr. derzh. arkhiv-muzei literatury ta mystetstv Ukrainy) [Central State Archive-Museum of Literature and Arts of Ukraine]. F. 504. Op.2. Cpr.20. [in Ukrainian].
12. Sukhorukova Halyna Stanislavivna. Vikipediia. 2018. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%93%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0 (data zvernennia: 21.03.2023) [in Ukrainian].
13. Ostafeychuk Viktor. Spohady Halyny Sukhorukovoi. 2022. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid028HKsGtXLmSpBcatavVKbJa9qHobJ8QvUvSXa7rHT4WeNTvU53sWZmxFC7gRBnxEVI&id=100001987495039 (data zvernennia: 09.03.2023) [in Ukrainian].